

KOMBATANT

BIULETYN URZĘDU DO SPRAW KOMBATANTÓW I OSÓB REPRESJONOWANYCH

3 (133)

Marzec 2002

ISSN 0867-8952

57. rocznica walk o Kołobrzeg

Na uroczystości jubileuszowe do Kołobrzegu jak co roku licznie przybyli kombatancki, którzy zdobywali to miasto 57 lat temu. Przybyli, by oddać hołd poległym kolegom, a także by spotkać się z towarzyszami broni i powspominać te ciężkie boje, z których wyszli zwycięsko.

18 marca. Uroczystość przed Pomnikiem Zaślubin z Morzem

Dwudniowe obchody 57. rocznicy walk o Kołobrzeg i zaślubin Polski z morzem w marcu 1945 roku rozpoczęło wręczenie kombatanckim odznaczeń, patentów i nominacji na pierwszy i kolejne stopnie oficerskie. 17 marca br. w sali konferencyjnej Urzę-

du Miasta wręczono ich ponad siedemdziesiąt. Następnie na Cmentarzu Wojennym Zieleniewo kombatancki uczestniczyli w mszy św. polowej w intencji kolegów poległych w walkach o miasto, a także w Apelu Poległych. Złożyli też kwiaty przed

pomnikami, również przed pomnikiem obrońców miasta. Wieczorem tego samego dnia wysłuchali koncertu Chóru Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego oraz spotkali się z władzami miasta i dowództwem Garnizonu Kołobrzeg.

Następnego dnia przed Pomnikiem Zaślubin odbyły się zaślubiny z morzem członków Ligi Morskiej i Rzecznej. W dwudniowych uroczystościach wziął udział kierownik Urzędu **Jan Turski**, który podczas pobytu w Kołobrzegu spotkał się także z Radą Współpracy Organizacji Kombatanckich, Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych i Oficerów Rezerwy WP. Szerzej o przebiegu walk o Kołobrzeg w marcu 1945 r. na str. 16.

F. D.

*Spokojnych i pogodnych Świąt Wielkanocnych
Szanownym Czytelnikom i współpracownikom
iżyczy Redakcja.*

W numerze m.in.:

Stanowisko Rady do Spraw Kombatanckich i Osób Represjonowanych	4
Wykaz świąt obchodzonych w 2002 r	5
Z obrad Zarządu Głównego Związku Ociemniałych Żołnierzy	7
Wspomnienie o inż. Czesławie Zychowiczu	8
Zasady i kryteria przyznawania budżetowej dotacji celowej	10
W 57. rocznicę walk o Kołobrzeg	16
Muzeum AK im. Emila Fieldorfa „Nila”	19
Kalendarium kombatanckie	20

Na stronie 3 jedna z pocztówek wielkanocnych z okresu zaborów. Symbolika narodowa nawiązuje do tradycji walki o niepodległość Ojczyzny (fot. z albumu *Święta polskie w malarstwie i grafice 1900-1939*, Lublin 1999).

Na okładce:

Major Edwin Wagner – pierwszy prezes Związku Ociemniałych Żołnierzy RP, poseł na Sejm RP. W styczniu 1944 roku aresztowany w siedzibie ZOŻRP przy ul. Hożej 1 i zamordowany w Oświęcimiu.

Warszawa, Wielkanoc 2002

Szanowni Państwo,

nadchodzą Święta Wielkiej Nocy, za nami kilka miesięcy wspólnej drogi. Okazało się, że jest ona jeszcze trudniejsza niż mogło się zdawać. Za mało było czasu, by odwrócić tendencje niekorzystne dla środowisk kombatanatów i osób represjonowanych, niepomyślnie dla nas wypadła batalia budżetowa.

Jednak nie był to czas stracony. Urząd przygotował nowe regulacje prawne, przeprowadził szerokie konsultacje, zabiegał o sojuszników.

Osobiście dziękuję za możliwość odbycia wielu spotkań i rozmów, za nawiązane kontakty. Potwierdzam wolę służenia wraz z moim zastępcą i pozostałymi współpracownikami Urzędu do Spraw Kombatanatów i Osób Represjonowanych wielkiej polskiej rodzinie weteranów walk o wolną Rzeczpospolitą i wszystkim Rodakom dotkniętym cierpieniami za taką właśnie postawę.

To zaszczytna służba.

Na dni świąteczne i w codzienności życzę Państwu dobrego zdrowia, spokoju, satysfakcji. Wielkanoc ma tę moc, że dokonujemy refleksji za czas miniony i zyskujemy nowe siły do podtrzymania najważniejszych wartości w życiu każdego z nas, naszych środowisk, Ojczyzny. Szczególnie w obecnej rzeczywistości potrzebna nam jest wiara w spełnienie się składanych życzeń i poczucie wspólnoty losu. Powtórzę też życzenie poprzednio już wyrażone na łamach „Kombatanta“, by nikt z polskich kombatanatów i osób represjonowanych nie był pozbawiony radości i nadziei, nie czuł się samotny i zapomniany. Wiem, jak niejednokrotnie bywa Państwu ciężko, ale i wiem, jak wiele w swoim życiu potrafiliście dokonać, jak pokonywaliście przeszkody z wiarą w zwycięstwo. Tak chcemy i my postępować.

Oddajmy wspólnie hołd tym, którzy odeszli na wieczną wartę, połączmy się myślami z Polakami pozostającymi poza granicami Rzeczypospolitej.

Z wyrazami należnego szacunku

*Jan Turski
Kierownik Urzędu ds. Kombatanatów
i Osób Represjonowanych*

STANOWISKO

Rady do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych przy Kierowniku Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w sprawie projektowanych zmian ustawowych dotyczących świadczeń kombatanckich

Rada do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych po zapoznaniu się z projektem *ustawy z dnia 1 lutego 2002 roku o zmianie ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o zasiłkach rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych* przedłożonej Radzie na jej pierwszym, organizacyjnym posiedzeniu w dniu 7 lutego br. oraz po konsultacjach w swoich środowiskach przedstawia swoje stanowisko, w którym stwierdza, iż:

1. Ponawia wnioski o zachowanie dotychczasowych ulg w przejazdach wszystkimi, publicznymi rodzajami transportu – kolejowego i autobusowego (przed zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 21 grudnia 2001 roku). Ograniczenie tych ulg inwalidom i kombatantom jest społecznie, moralnie i ekonomicznie nieuzasadnione, tym bardziej gdy dotyczą osób szczególnie dotkniętych skutkami działań wojennych – inwalidów wojennych.

Jeżeli ustawodawca kierując się wyłącznie rachunkiem ekonomicznym uznaje za niezbędne wprowadzenie lub zwiększenie odpłatności za bilety (37%, 78%) to powinien obu tym grupom – inwalidom wojennym i wojskowym oraz kombatantom – **zapewnić prawo do ulgowych przejazdów wszystkimi środkami transportu publicznego (kolejowymi i autobusowymi), mając na uwadze zapewnienie tym osobom najdogodniejszych warunków podróżowania. Łagodząc skutki wprowadzonej w ubiegłym roku ustawy ustawodawca powinien także wprowadzić 100% zniżkę na przejazdy środkami publicznego transportu kolejowego i autobusowego dla przewodników (opiekunów) towarzyszących w podróży inwalidzie wojennemu I grupy inwalidzkiej.**

2. Negatywne jest stanowisko Rady w przedmiocie propozycji zastąpienia „dodatkiem socjalnym” zniżek oraz zwolnień przysługujących kombatantom i innym osobom uprawnionym, w części dotyczącej zniżki w wysokości 10% ceny zakupu od Skarbu Państwa lub gminy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego na własność, jeżeli w dniu zakupu są ich najemcami lub dzierżawcami – gdzie projektodawca uważa, iż jest to przepis martwy, bowiem dotychczasowy brak żądań o refundację powyższej zniżki ze strony gmin wskazuje, że nie jest ona stosowana. **Proponujemy zatem nie obejmować tej ulgi zmianami, w imię choćby uszanowania praw nabytych przez kombatantów i inne osoby uprawnione.**

3. Rada przychyliła się do propozycji objęcia dodatkiem socjalnym zwolnienia z abonamentowych opłat telewizyjnych i radiowych. **Rada uważa, iż może zrezygnować z uprawnień do bezpłatnego abonamentu radiowo - telewizyjnego, gdyż populacja kombatantów osiągnęła średnią wieku 75-80 lat, a osoby, które ukończyły 75 rok życia są zwolnione z tych opłat na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów (z mocy prawa).**

4. Ze zrozumieniem Rada odnosi się do objęcia tym dodatkiem zwolnienia z opłat za 20 telefonicznych jednostek licznikowych miesięcznie oraz 50% ulgi za abonament telefoniczny. Jednak dodatek ten nie w pełni zrekompensuje abonentom kwoty dotychczasowych ulg przy korzystaniu z usług telefonicznych, niemniej jednak obejmie ogół środowiska kombatanckiego, a jednocześnie zmniejszy uciążliwość przy rocznym dokumentowaniu uprawnień w zakładach telekomunikacyjnych.

5. Członkowie Rady nie są w pełni zgodni w poglądach dotyczących zniesienia obowiązującej obecnie ulgi w opłatach rejestracyjnych od pojazdów samochodowych oraz 50% zniżki w opłacaniu składek na ubezpieczenie obowiązkowe pojazdów samochodowych i AC w odniesieniu do inwalidów wojennych. **Rada uważa, iż wprowadzenie tego dodatku odbędzie się kosztem dość wąskiej grupy osób, ale dotyczącej najbardziej poszkodowanych, jakimi są głównie kombatanci – inwalidzi oraz inwalidzi wojenni. Jest to pozbawienie praw nabytych przez inwalidów wojennych kosztem dodatku dla wszystkich upraw-**

Wykaz świąt narodowych i wojskowych oraz rocznic historycznych obchodzonych w 2002 roku z udziałem kombatantów

W poprzednim numerze „Kombatanta” (nr 2 z 2002 roku) opublikowaliśmy pierwszą część wykazu tegorocznych uroczystości kombatanckich. Obecnie przedstawiamy, jak zapowiadaliśmy, część następną – uroczystości organizowane i nadzorowane przez związki, stowarzyszenia i środowiska kombatanckie. Ponieważ „Kombatant” nr 3 ukazuje się pod koniec marca, prezentujemy uroczystości planowane na okres od początku kwietnia do końca roku.

(red.)

Uroczystości patriotyczno-wojskowe organizowane i nadzorowane przez związki, stowarzyszenia i środowiska kombatanckie

3 kwietnia

62. rocznica Zbrodni Katyńskiej (pierwsze transporty śmierci z polskimi oficerami z obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku) – Warszawa, Pomnik Poległym i Pomordowanym na Wschodzie

13 kwietnia

62. rocznica drugiej masowej deportacji Polaków w głąb ZSRR. Światowy Dzień Pamięci Ofiar Katynia – Warszawa, Cmentarz Powązkowski

19 kwietnia

83. rocznica powstania Związku Inwalidów Wojennych RP – Warszawa, Tablica upamiętniająca powstanie ZIW RP

19 kwietnia

59. rocznica wybuchu powstania w Getcie Warszawskim – Warszawa, Pomnik Bohaterów Getta

21 kwietnia

57. rocznica wyzwolenia Bolonii. Zakończenie walk 2 Polskiego Korpusu we Włoszech – Warszawa, Pomnik Bitwy o Monte Cassino

12 maja

67. rocznica śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego – Warszawa, Pomnik Józefa Piłsudskiego

---

Stanowisko Rady... (dokończenie)

Reasumując, Rada do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych jest zdania, iż ulg tych w żaden sposób nie rekompensuje kwotowo proponowany „dodatek socjalny”, dlatego większość głównych organizacji kombatanckich negatywnie reaguje na próbę kolejnej zmiany w tych przepisach.

Jedynym argumentem, który można częściowo przyjąć jako uzasadnienie tych zmian ustawowych jest fakt, iż z „dodatkiem...” tym chcemy dotrzeć do wszystkich odbiorców, w tym kombatantów i osób uprawnionych. Aby dodatek ten nie wyglądał na jałmużnę, proponujemy go nazwać „dodatkiem kompensacyjnym”.

Tak sformułowane stanowisko Rady wynika ze zrozumienia trudnej sytuacji finansów publicznych państwa. Stanowiskiem tym nie zamykamy jednak sprawy zmian ustawowych dotyczących świadczeń kombatanckich, do których powrócimy przy kompleksowej nowelizacji ustawy kombatanckiej.

Na potwierdzenie przyjętego przez Radę „Stanowiska” załączamy opinie – stanowiska trzech największych stowarzyszeń kombatanckich:

- Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych,
- Związku Inwalidów Wojennych RP,
- Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

*Prezydium Rady do Spraw Kombatantów
i Osób Represjonowanych*

Powyższe „Stanowisko Rady ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych” zostało przekazane do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Dołączonych do tekstu opinii trzech największych stowarzyszeń kombatanckich – ze względu na ich obszerność – nie publikujemy.

(red.)

28 maja

62. rocznica bitwy o Narwik (Norwegia) – Warszawa, Grób Nieznanego Żołnierza

4 czerwca

85. rocznica powstania Armii Polskiej we Francji – Kutno

14 czerwca

58. rocznica bitwy oddziałów partyzanckich Armii Ludowej, Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich w Lasach Janowskich i Puszczy Solskiej – Wzgórze Porytowe, woj. lubelskie

17 czerwca

62. rocznica bitwy 1 Dywizji Grenadierów pod Lagarde. Święto 1 Dywizji Grenadierów – Warszawa, Pomnik 1 Dywizji Grenadierów

25 czerwca

58. rocznica bitwy pod Osuchami oddziałów Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich i Armii Ludowej z Niemcami – Osuchy, Cmentarz Partyzancki

4 lipca

59. rocznica śmierci gen. Władysława Sikorskiego w Gibraltarze – Warszawa, Pomnik (popiersie) gen. Władysława Sikorskiego

18 lipca

58. rocznica zdobycia Ankony (Włochy) przez 2 Polski Korpus we Włoszech – Warszawa, Pomnik Bitwy o Monte Cassino

21 lipca

58. rocznica bitwy oddziałów partyzanckich Armii Ludowej i Armii Krajowej w Lasach Parczewskich – Parczew, woj. lubelskie

21 sierpnia

58. rocznica bitwy 1 Dywizji Pancerniej pod Falaise we Francji – Warszawa, Pomnik 1 Dywizji Pancerniej

12 września

58. rocznica bitwy oddziałów Armii Ludowej pod Ewiną – Ewina, woj. łódzkie

14 września

58. rocznica wyzwolenia Warszawy – Pragi przez 1 Dywizję Piechoty im. Tadeusza Kościuszki – Warszawa, Pomnik Kościuszkowca

27 września

62. rocznica utworzenia konspiracyjnej organizacji harcerskiej Szare Szeregi – Warszawa, Cmentarz na Powązkach

29 września

58. rocznica bitwy oddziałów Armii Ludowej pod Gruszką – Gruszka, woj. świętokrzyskie

8 października

62. rocznica powstania Batalionów Chłopskich – Warszawa, Grób Nieznanego Żołnierza

12 października

59. rocznica bitwy pod Lenino – Warszawa, Pomnik Kościuszkowca

22 października

59. rocznica bitwy oddziału Gwardii Ludowej pod Kochanami – Kochany, woj. lubelskie

26 października

58. rocznica wyzwolenia Bredy (Holandia) przez 1 Dywizję Pancerną gen. Stanisława Maczka – Warszawa, Pomnik 1 Dywizji Pancerniej

28 października

58. rocznica przebicia się oddziałów partyzanckich Armii Ludowej i Batalionów Chłopskich przez front – Chotcza, woj. mazowieckie

9 listopada

58. rocznica śmierci lotników brytyjskich – Warszawa, Park Skaryszewski, płyta upamiętniająca poległych lotników brytyjskich

4 grudnia

60. rocznica powołania Konspiracyjnej Rady Pomocy Żydom „Żegota” – Warszawa

10 grudnia

61. rocznica zakończenia walk Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich o Tobruk – Warszawa, Grób Nieznanego Żołnierza

30 grudnia

60. rocznica bitwy pod Wojdą Batalionów Chłopskich z żandarmerią niemiecką – Wojda, woj. lubelskie.

„Światłem naszym dobro niepodległej Ojczyzny”

Najważniejszym tematem, który dominował 13 marca br. na posiedzeniu plenarnym Zarządu Głównego Związku Ociemniałych Żołnierzy RP była trudna, wręcz dramatyczna sytuacja finansowa Związku i jego członków.

Obrady rozpoczął prezes Związku **Władysław Gołąb** witając serdecznie zaproszonych gości, a wśród nich **Jana Kołtuna** zastępcę kierownika Urzędu, gen. **Zbigniewa Cieślika** ze Sztabu Generalnego WP, oraz płk. **Pawła Śliwińskiego** z Kancelarii Prezydenta. Prezes tłumacząc nieobecność kolegów z Poznania i Wrocławia nawiązał do jednej z najbardziej palących kwestii, jaką jest ustawowe pozbawienie niewidomych oraz ich przewodników uprawnień do bezpłatnych i ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego pociągami InterCity, EuroCity i Euro-Night. Następnie z wielką troską mówił o trudnościach finansowych i oczekiwanej pomocy, o kureczących się szeregach Związku Ociemniałych Żołnierzy RP. W minionym roku odeszło na wieczną wartość dwadzieścia pięć osób i w szeregach ZOŻ pozostało ich 407. Średnia wieku członków przekracza 80 lat, powiększa się liczba osób samotnych, wdów po ociemniałych żołnierzach. Zebrani minutą ciszy uczcili między innymi pamięć zmarłego niedawno przewodniczącego Sądu Koleżeń-
skiego Michała Kaziów.

Pani **Justyna Gołąb** odczytała sprawozdanie z działalności Związku w minionym roku i wymieniła trzynaście punktów-zadań, które stawia przed sobą Związek. Zamierzenia te koncentrują się głównie na rozpoznawaniu sytuacji materialno-bytowej członków i zapewnieniu odpowiedniej pomocy najbardziej potrzebującym, schorowanym, pozostawionym własnemu losowi. Zdaniem Zarządu Głównego każdy ociemniały żołnierz powinien mieć bowiem świadomość i pewność, że w trudnej sytuacji nie zostanie pozostawiony bez pomocy organizacji.

Następny punkt obrad poświęcono sprawozdaniom z działalności Zarządów Oddziałów Związku. Prawie we wszystkich wypowiedziach przewijał się temat problemów finansowych. Na poprzednim posiedzeniu plenarnym w marcu 2001 r. podjęto decyzję o likwidacji oddziału Katowickiego i Krakowskiego Związku, a **Grzegorz Pietrakiewicz** prezes Oddziału Łódzkiego poinformował o rezygnacji z lokalu, usług księgowej i odłączeniu telefonu. Lepiej jest w Warszawie dzięki pomocy Gminy Centrum i wojska, które wspiera również działania ZOŻ w Gdyni. Nikły jednak efekt dają starania o wsparcie finansowe ze strony instytucji cywilnych i firm prywatnych.

Po zatwierdzeniu planu rocznego Zarządu Głównego na 2002 r. i uchwaleniu preliminarza budżetowego Zarząd przystąpił do podejmowania uchwał. Jedną z nich

było przyznanie pani **Małgorzacie Ponikowskiej** godności Członka Honorowego ZOŻ RP.

fot. M. Gąbka

W siedzibie ZOŻRP podczas posiedzenia plenarnego. Przemawia prezes **Władysław Gołąb**. Drugi z prawej siedzi **Walerian Gąbka** prezes Oddziału Pomorskiego ZOŻ w Gdyni, który podczas spotkania otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Przyłączamy się do składanych gratulacji

Głos zabrali i zaproszeni goście. Jan Kołtun ze wzruszeniem podziękował za zaproszenie i mówił o swoim szacunku dla ludzi niewidomych, którzy pomimo kalektwa są zdolni do takiego wysiłku dla dobra całego środowiska. Nie może być ono zdane na własne siły, więc dla Urzędu jest to zadanie priorytetowe. Zastępca kierownika UdsKiOR poruszył również kwestię nowelizacji ustawy o ulgowych przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego oraz poinformował o zabiegach podejmowanych przez kierownictwo Urzędu, by zyskać potrzebne środki finansowe na pomoc społeczną w Państwowym Funduszu Kombatantów oraz znowelizować niektóre przepisy prawne ustawy o kombatantach.

Na zakończenie prezes **Władysław Gołąb** życzył wszystkim Wesołych Świąt Wielkiejnocy.

* * *

Okażmy wszyscy pomoc Związkowi Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej, który istnieje od 1919 roku i ma na swym sztandarze hasło podane w tytule tego tekstu. Docenić należy i ten fakt, że Związek unikał do tej pory głośnych protestów, by nie czynić niczego co może osłabiać prestiż Państwa. Przypominamy, iż Zarząd Główny ZOŻ RP mieści się w Warszawie przy ul. Hożej 1w lokalu zajmowanym od 1929 r. Dla pragnących wesprzeć finansowo środowisko ociemniałych żołnierzy podajemy nr konta bankowego: BG SA IV Oddział Warszawa nr 11601120-5180-132.

Faustyna DĄBKOWSKA

Zawsze na służbie

Czesław Zychowicz urodził się 17 lutego 1926 r. w rodzinie osadnika wojskowego, żołnierza armii gen. Hallera. Wychowywał się więc w środowisku bardzo patriotycznym i od młodych lat wpajano Mu poczucie obowiązków wobec Ojczyzny. Zarazem nauczył się cenić trud rolnika, dostrzegać piękno południowo-wschodnich Kresów II Rzeczypospolitej. Kiedy wybuchła wojna, miał zaledwie 13 lat, za mało by wziąć czynny udział w walkach, ale dostatecznie dużo, by ocenić tragizm sytuacji. Poznał smak pierwszej okupacji sowieckiej.

W lutym 1940 r. również. do domu Zychowiczów załomotali funkcjonariusze NKWD. Tak Czesław rozpoczął epopeję sybiracką. Opowiadał mi po latach w Kazachstanie o swych przeżyciach, a czynił to z wielką pogodą ducha, odróżniając dobrze ślepych wykonawców woli Stalina od udręczonych obywateli ZSRR.

Szcześliwie przetrwał do układu Sikorski–Majski i zdołał wydostać się z ziemi niewoli do Iranu. Historia poddała wówczas Czesława kolejnej próbie, szybko przeistoczył się bowiem w żołnierza i jako jeden z najmłodszych zasilł szeregi 8 pułku artylerii przeciwlotniczej 2 Korpusu Polskiego gen. W. Andersa. Wziął udział w bitwie o Monte Cassino, zasłużył na przyjazne wspomnienia dowódców i starszych wiekiem kolegów z pól bitewnych.

Po zakończeniu II wojny światowej nie miał gdzie wrócić. Uznał jednak, że przysięga nadal obowiązuje, a skoro nie ma już Wojska Polskiego, to ważnym zadaniem staje się służba harcerska. I choć łączył ją druh Czesław z obowiązkiem głowy rodziny, to miał zawsze czas, by razem z żoną Anielą pomagać potrzebującym w Shelffield, a potem w Londynie. Jak zwykle dzielny, uśmiechnięty, zaradny, tak mało wymagający dla siebie.

Syn osadnika, sybirak, żołnierz i harcerz powoli wysunął się na lidera środowisk kombatanckich i ta nowa służba stała się pasją Czesława, sensem Jego życia. Nie sposób wyliczyć tu wszystkich funkcji, które pełnił, nim został prezesem Zarządu Głównego Stowarzyszenia Polskich Kombatantów i przewodniczącym Rady Federacji Światowej SPK. Jednoczył kombatantów, brał z nimi udział w uroczystościach narodowych, wspierał działalność Rządu RP w Londynie i kolejnych Prezydentów, dbał o upamiętnianie chwalebnej przeszłości

polских żołnierzy, inicjował przedsięwzięcia przypominające światu o konieczności odzyskania suwerenności przez Rzeczpospolitą.

W Polsce poznaliśmy Czesława Zychowicza, gdy mógł i tu służyć odnowie ruchu kombatanckiego. Był wśród nas podczas wielkich rocznic, został wiceprzewodni-

czącym Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych przy kierowniku Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, niósł nam dobrą radę i uspokajał w chwilach nadmiernych emocji. Korzystaliśmy także z zaproszeń majora Czesława i wówczas mogliśmy się przekonać na miejscu, jak wiele od Niego zależało, jakim autorytetem cieszył się w polskim Londynie i w skupiskach Polonii świata. Jeśli mówi się, że ktoś jest instytucją, to Czesław na takie miano w pełni zasłużył.

Wiedzieliśmy już od miesięcy o groźnej chorobie i tym bardziej mogliśmy podziwiać Jego hart ducha, wolę pełnienia służby niepodległościowej do końca. 18 lutego 2002 r. Czesław Zychowicz odszedł na wieczną wartę, trumna ze zwłokami została złożona do grobu na Cmentarzu Gunnersbury. Niech Mu lekką będzie tamta ziemia. Odszedł, ale pozostanie w naszej pamięci.

Adam DOBRŃSKI

Prezes Czesław Zychowicz nie żyje

18 lutego 2002 roku zmarł w Londynie po ciężkiej chorobie jeden z najwybitniejszych i najbardziej znanych działaczy polskich środowisk kombatanckich na świecie – major Czesław Zychowicz. Sybirak, żołnierz 2 Korpusu, jeden z najmłodszych w bitwie o Monte Cassino, a potem, już na ziemi brytyjskiej, niestrudzony w swej kilkudziesięcioletniej pracy dla Polski był Czesław Zychowicz postacią niezwykłą. Pochłaniały Go dwie sprawy: działalność niepodległościowa, którą rozpoczął tuż po wojnie, oraz ogromna pasja społecznikowska. W 1996 roku, w jednym z wywiadów, sumując pięćdziesięcioletnią działalność Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, któremu prezesował, powiedział: *Dla nas najważniejsze były niewątpliwie sprawy związane z działalnością niepodległościową. Byliśmy zapleczem. W oparciu o nas rozwijały działalność władze Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie, a przede wszystkim współpracowaliśmy z Urzędem Prezydenta RP. Prowadziliśmy również szeroką akcję na rzecz wszystkich Polaków mieszkających w Wielkiej Brytanii. Wiele wysiłku włożyli kombatanci, by przekazać pomoc dla Polaków w kraju i dla tych, którzy mieszkają na dawnych kresach Polski, na Białorusi, Ukrainie, Litwie, a również w Kazachstanie.*

W Polsce znaliśmy Go jako wieloletniego prezesa SPK w Wielkiej Brytanii i prezesa Federacji Światowej Stowarzyszenia Polskich Kombatantów, osobę ogromnie zasłużoną w dziele integrowania polskich środowisk kombatanckich rozproszonych na całym

świecie. Przez ostatnie lata pełnił też funkcję wiceprzewodniczącego Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych działającej przy kierowniku Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych. Był organizatorem wielu uroczystości upamiętniających szlak bojowy 2 Korpusu Polskiego, a przede wszystkim obchodów kolejnych rocznic bitwy o Monte Cassino.

Prezes Czesław Zychowicz został odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej oraz Kombatanckim Krzyżem Zasługi SPK Federacji Światowej. Od papieża Jana Pawła II otrzymał Order Świętego Sylwestra.

Uroczystości pogrzebowe w Londynie zgromadziły tłumy ludzi. Przybyli na nie liczni przedstawiciele kół SPK wraz z 37 pocztami sztandarowymi. Obecni byli m.in. b. prezydent RP na Uchodźstwie Ryszard Kaczorowski i ambasador RP w Londynie Stanisław Komorowski. Do Londynu, na pogrzeb Prezesa, przy-

był również kierownik Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Jan Turski. Mszę żałobną w kościele św. Andrzeja Boboli, koncelebrował rektor Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii ks. infułat Stanisław Świerczyński. Słowa pożegnania od SPK wygłosił wiceprezes Stowarzyszenia Mieczysław Jarkowski, który na zakończenie powiedział: *Od lat byłem Jego jednym z najbliższych współpracowników i mogę stwierdzić, nie wpadając w patos, że był tytanem pracy nie oszczędzającym się, jeśli chodziło o prace społeczne emigracji niepodległościowej.*

Prezes Czesław Zychowicz spoczął na londyńskim cmentarzu Gunnesbury.

Wykorzystując pobyt w Londynie minister Jan Turski odbył kilka spotkań z polskimi środowiskami kombatanckimi. Przede wszystkim spotkał się z grupą działaczy SPK. Choć kilkugodzinna dyskusja obejmowała bardzo szeroką problematykę, przeważały jednak sprawy społeczne, w tym kombatanckie. Mówiono również o dalszej współpracy między polskimi środowiskami kombatanckimi w kraju i na uchodźstwie. Jej roboczym przejawem będzie zgłoszona propozycja powołania przez kierownika Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych do Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych przedstawiciela Federacji Światowej SPK.

Minister Turski złożył również wizytę w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego, gdzie gościł go prezes Instytutu rtm. Ryszard Dembiński.

Bożena MATERSKA

Publikując nowe „Zasady i kryteria przyznawania środków finansowych budżetowej dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie kosztów zadań realizowanych przez jednostki nie zaliczone do sektora finansów publicznych, w tym fundacje i stowarzyszenia” oraz druk wniosku obowiązujący w roku 2002 przypominamy, że dotacje celowe przyznawane są na realizację zadań w danym roku budżetowym i nie mogą być wydatkowane w latach następnych. Rozliczenie umów zawartych z Urzędem w roku 2002 powinno nastąpić w terminie określonym umową. Wnioski o przyznanie dotacji celowej wraz z konieczną dokumentacją uzupełniającą wymienioną w „Zasadach” należy składać w Departamencie Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych najpóźniej 2 miesiące przed terminem realizacji zadania. Przypominamy również, że związki i stowarzyszenia kombatanckie podejmujące współpracę z Urzędem zobligowane są do przekazania – do wglądu – aktualny wypis z rejestru sądowego z roku 2002, zawierający skład Zarządu Głównego. Wszelkie dodatkowe informacje dotyczące zasad przyznawania dotacji uzyskać można w Departamencie Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych (tel. 0 - nr oper. - 22 - 661-87-04).

ZASADY I KRYTERIA

przyznawania środków finansowych budżetowej dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie kosztów zadań realizowanych przez jednostki nie zaliczone do sektora finansów publicznych w tym fundacje i stowarzyszenia

W Urzędzie obowiązują następujące zasady i kryteria przyznawania oraz sposób rozliczania środków finansowych budżetowej dotacji celowej, będących w dyspozycji Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, na finansowanie lub dofinansowanie kosztów zadań zleconych do realizacji jednostkom nie zaliczonym do sektora finansów publicznych w tym fundacjom i stowarzyszeniom (art. 69 ust. 4 pkt. 1 lit d ustawy o finansach publicznych):

1. Środki dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie kosztów zadania zleconego do realizacji uprawnionej jednostce przekazywane są na podstawie umowy.
2. Podstawowym kryterium przyznania dotacji jest merytoryczna zasadność wniosku i jego zgodność z zadaniami określonymi w ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (tekst jedn. Dz.U. z 1997 r. Nr 142, poz. 950 z późn.zm.) oraz rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 października 2001 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania i organizacji Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (Dz. U. Nr 118, poz. 1257).
3. Dotacja może być przeznaczona na realizację następujących zadań:

3.1 prowadzenie wywiadów środowiskowych związanych z załatwianiem wniosków kombatanckich o przyznanie rent specjalnych i wniosków o skierowanie do sanatoriów oraz innych form pomocy.

W ramach powyższego zadania Urząd może finansować lub dofinansować:

- a) pomoc udzielaną kombatantom w sporządzaniu wniosków o rentę specjalną lub innych form pomocy,
- b) zbieranie danych dotyczących środowisk kombatantów i osób represjonowanych na potrzeby Urzędu,
- c) współpracę z administracją publiczną w sprawach opieki zdrowotnej i pomocy społecznej kombatantom.

3.2 prowadzenie badań demograficzno-socjologicznych w środowiskach kombatanckich i osób represjonowanych.

W ramach tego zadania Urząd może zlecić prowadzenie badań demograficzno-socjologicznych w środowisku kombatantów i osób represjonowanych, w szczególności dotyczących warunków bytowych oraz opieki zdrowotnej.

Urząd określa zakres, założenia i obszary tematyki badania.

3.3 organizację i udział w krajowych i międzynarodowych zjazdach i uroczystościach środowisk kombatanckich i ofiar wojny oraz organizację spotkań środowiskowych stowarzyszeń kombatanckich i osób represjonowanych.

W ramach powyższego zadania Urząd może finansować lub dofinansować koszty:

- a) oprawy scenicznej i dekoracji uroczystości,
- b) druku plakatów i zaproszeń,
- c) zakupu kwiatów,
- d) wynajmu sali i nagłośnienia,
- e) przewozu uczestników,
- f) wyżywienia i zakwaterowania uczestników,
- g) inne koszty związane z organizacją uroczystości.

Finansowanie lub dofinansowanie kosztów wyjazdów na obchody i uroczystości rocznicowe odbywa się na następujących zasadach:

- a) finansowanie lub dofinansowanie kosztów wyjazdów na obchody i uroczystości rocznicowe (w których biorą udział kombatancki – uczestnicy walk na danym terenie, zrzeszeni w różnych stowarzyszeniach i związkach kombatanckich), odbywa się na podstawie ustaleń dokonanych na posiedzeniach komitetów organizacyjnych,
- b) organizatorzy uroczystości są zobowiązani do ubezpieczenia wszystkich uczestników wyjazdu.

3.4 zbieranie dokumentacji czynów zbrojnych i innych form działalności niepodległościowej i upamiętnianie miejsc walk i represji.

W ramach powyższego zadania Urząd finansuje lub dofinansowuje:

- a) upamiętnianie miejsc historycznych wydarzeń walk i męczeństwa oraz osób związanych z tymi miejscami w formie pomników, obelisków, tablic, epitafiów,
- b) renowację pomników, obelisków, tablic,
- c) zakup i konserwację sztandarów, bicie medali pamiątkowych,
- d) zbieranie w terenie dokumentacji czynów zbrojnych i innych form działalności niepodległościowej.

4. Dotacja w szczególności nie może być przeznaczona na:

- a) spłatę zaległych zobowiązań wnioskujących organizacji i instytucji,
- b) bieżące koszty funkcjonowania organizacji lub instytucji nie związanych z realizacją zadania (np. czynsz, energia elektryczna, opłaty telefoniczne),
- c) wynagrodzenia (składki na ubezpieczenie społeczne i inne pochodne od wynagrodzeń) oraz premie i nagrody,
- d) tworzenie nowych organizacji i instytucji,
- e) koszty zakupu nieruchomości,
- f) koszty przejazdów i posiedzeń organów statutowych organizacji,
- g) imprezy objazdowe i wycieczki,
- h) koszty obsługi Wojewódzkich Rad Kombatanckich,
- i) koszty ekshumacji,
- j) zjazdy sprawozdawczo-wyborcze organizacji,
- k) odznaczenia wewnątrzorganizacyjne.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach Kierownik Urzędu może odstąpić od stosowania wyżej wymienionych zastrzeżeń.

5. Dotacja nie może być przyznana, gdy realizacja wnioskowanego zadania zakłada w przyszłości konieczność stałego finansowania lub dofinansowania tego zadania ze środków budżetu Urzędu.

6. Podmiot, który otrzymał dotację i wydatkował przyznane środki niezgodnie z przeznaczeniem lub nie rozliczył ich zgodnie z umową, nie może ubiegać się o przyznanie dotacji przez kolejne 3 lata (zgodnie z art. 93 ust. 4 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych).

7. Wnioski dotyczące przyznania dotacji na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji zadania składane są w Departamencie Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych, wyłącznie za pośrednictwem zarządów głównych podmiotów składających wniosek.

Wniosek powinien zawierać:

- a) pełną nazwę i dokładny adres siedziby wnioskodawcy,
- b) nazwiska i funkcje osób odpowiedzialnych za realizację zadania,
- c) opis realizowanego zadania,
- d) całkowity koszt realizacji zadania,
- e) dokładny opis zadania, które ma być finansowane lub dofinansowane z budżetu Urzędu, wraz z preliminarem finansowym,
- f) wnioskowaną kwotę dotacji, jej przeznaczenie,
- g) planowany termin realizacji zadania (dotacja może być przyznana na realizację zadań, które zostaną wykonane i sfinansowane najpóźniej do końca roku kalendarzowego, w którym dotacja została przyznana),
- h) numer konta, na które środki powinny zostać przekazane.

Wniosek dotyczący zadania określonego jako upamiętnianie miejsc historycznych wydarzeń walk i męczeństwa oraz osób związanych z tymi miejscami w formie pomników, obelisków, tablic, epitafiów powinien zawierać także:

- a) kalkulację kosztów zawierającą całkowity koszt realizacji zadania,
- b) planowany termin realizacji zadania,
- c) pisemną opinię Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa,
- d) pisemną zgodę właściciela terenu lub budynku, na którym będzie się znajdował obiekt,
- e) projekt wykonawczy.

Rozpatrywane będą wyłącznie wnioski tych jednostek nie zaliczonych do sektora finansów publicznych w tym fundacji i stowarzyszeń, które złożyły w Departamencie Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych właściwą dokumentację rejestrową.

8. W razie potrzeby Dyrektor Departamentu Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych może wystąpić do wnioskodawcy o przedłożenie dodatkowych dokumentów lub informacji niezbędnych do właściwej oceny wniosku.

9. Dyrektor Departamentu Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych po przeprowadzonej analizie i potwierdzeniu przez Głównego Księgowego środków przeznaczonych na dotacje celowe przedkłada Kierownikowi Urzędu wniosek wraz z przedłożeniem zawierającym propozycję wysokości kwoty dotacji. Kierownik Urzędu, po akceptacji wniosku, określa wysokość dotacji. Departament Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych przygotowuje parafowaną przez adwokata/radcę prawnego Urzędu umowę do podpisu przez Zleceniobiorców, Głównego Księgowego oraz Kierownika Urzędu.

W przypadku negatywnego rozpatrzenia wniosku, wnioskodawca jest informowany pisemnie o odmowie udzielenia dotacji.

10. Niewykorzystane lub zwrócone w trakcie roku kalendarzowego środki mogą być przyznane w pierwszej kolejności innym uprawnionym podmiotom, które nie uzyskały dotacji z uwagi na ograniczone środki.

11. Wnioski wraz z kompletną dokumentacją określoną w punkcie 7 należy składać w Departamencie Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych, według ustalonego wzoru dostępnego w Departamencie, oddzielnie na każde zadanie, w czasie umożliwiającym rozpoznanie przed realizacją zadania określonego we wniosku.

12. Obsługę administracyjną związaną z rozpatrywaniem wniosków i rozliczaniem dotacji realizuje Departament Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych.

13. Wydział Budżetowo-Księgowy Urzędu przekazuje dotację na konto podmiotu, zgodnie z zawartą umową na podstawie dyspozycji podpisanej przez Dyrektora Departamentu Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych.

14. Departament Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych sprawuje nadzór nad realizacją zadań finansowanych lub dofinansowywanych z budżetu Urzędu oraz przeprowadza (lub zleca upoważnionym organom) kontrolę prawidłowości wykorzystania przyznanych dotacji.

**Do Urzędu do Spraw Kombatantów
i Osób Represjonowanych**

W N I O S E K

o przyznanie środków finansowych budżetowej dotacji celowej na finansowanie lub dofinansowanie kosztów zadań realizowanych przez jednostki nie zaliczone do sektora finansów publicznych, w tym fundacje i stowarzyszenia

I. Dane wnioskodawcy:

1. nazwa .....

2. adres .....

3. status prawny .....

4. nazwa banku i numer konta .....

5. nazwisko, funkcja i telefon osoby odpowiedzialnej za realizację zadania .....

6. informacje dodatkowe / wypełniają stowarzyszenia /:

a/ liczba członków .....

b/ liczba oddziałów ew. regionów .....

II. Dane dotyczące zadania wnioskowego do realizacji

1. szczegółowy zakres rzeczowy zadania .....

2. Planowany termin realizacji zadania .....

3. Przewidywany koszt realizacji zadania ogółem .....

w tym: szczegółowa kalkulacja kosztów .....

4. Kwota wnioskowanego dofinansowania .....

5. Inne źródła finansowania zadania (wysokość własnych środków finansowych, środków uzyskanych na realizację zadania od innych dysponentów lub państwowych funduszy celowych)

podpis wnioskodawcy

.....

pieczęć imienna

Urząd d/s Kombatantów i Osób Represjonowanych
Departament Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych

Wpłynęło dn. .... nr .....

.....
(podpis osoby prowadzącej rejestr wniosków)

Posiedzenie Zespołu Konsultacyjno-Doradczego ds. Szczególnej Opieki Socjalnej i Zdrowotnej nad Kombatantami

7 marca w gmachu Urzędu odbyło się posiedzenie Zespołu, którego pracami od kilku już lat kieruje **Emilia Bugajska** – od lutego br. nowo powołany członek Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych. Zespół – jak wiadomo – składa się z kilkudziesięciu przedstawicieli wszystkich środowisk i związków kombatantów oraz osób represjonowanych. Na ostatnim posiedzeniu członkowie Zespołu mieli okazję po raz pierwszy spotkać się z nowym kierownictwem Urzędu, bowiem w obradach wzięli udział zarówno minister **Jan Turski**, jak i jego zastępca **Jan Kołtun**. Na posiedzenie przybyła też dyrektor Departamentu Prawnego Ministerstwa Zdrowia **Maria Łaniewska**.

Celem spotkania było omówienie opracowanego przez Departament Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych Urzędu projektu „Programu pomocy społecznej i opieki zdrowotnej dla środowisk kombatanckich”. Założenia tego programu zostały zebranych przekazane. Ustalono, że członkowie Zespołu – po konsultacjach w stowarzyszeniach – przedstawią następnie swoje uwagi i propozycje zmian do „Programu”. Jak stwierdził podczas swego wystąpienia nowo powołany dyrektor Departamentu Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych

Urzędu **Jan Krystek**, który na spotkaniu referował założenia „Programu”, powstanie w ten sposób dokument, który będzie zawierał wszystkie najważniejsze sprawy z zakresu opieki socjalnej nad środowiskami kombatanckimi i stanie się swego rodzaju drogowskazem w pracy departamentu.

Z dużym zainteresowaniem zebrani wysłuchali krótkiego wystąpienia kierownika Urzędu Jana Turskiego. Uznał on opiekę socjalną nad kombatantami za priorytetowe obecnie zadanie Urzędu, a omawiając przeprowadzaną właśnie reorganizację pracy Urzędu, powiedział m.in.: „Struktury Urzędu będziemy podporządkowywać zadaniom pomocy socjalnej, by stworzyć mechanizm, który by sprawnie interweniował w sprawach kombatanckich”. Minister Turski powiedział również, że – wychodząc naprzeciw propozycjom kombatantów – Urząd zwrócił się do Ministerstwa Zdrowia o uczestnictwo przedstawicieli środowisk kombatanckich w opracowywanych obecnie zmianach reformy zdrowia. Natomiast dyrektor Maria Łaniewska stwierdziła, że jej uczestnictwo w posiedzeniu to – przede wszystkim – uważne przysłuchiwanie się uwagom i bołączkom kombatanckim, by uwzględnić je w miarę możliwo-

ści w przygotowywanym obecnie przez Ministerstwo programie narodowej ochrony zdrowia.

Sytuacja zdrowotna i socjalna środowisk kombatanckich to jeden z najważniejszych obecnie problemów. Świadczy o tym choćby ożywiona dyskusja zgromadzonych na spotkaniu członków Zespołu. Głos zabrali przedstawiciele wszystkich największych związków i stowarzyszeń (w kolejności): Ogólnopolskiego Związku Żołnierzy Batalionów Chłopskich, Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych, Związku Inwalidów Wojennych, Światowego Związku Żołnierzy AK, Związku Powstańców Warszawskich oraz Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Kraju i Polskiego Związku byłych Hitlerowskich Więźniów i Obozów Koncentracyjnych.

Do głosów w dyskusji ustosunkował się zastępca kierownika Urzędu Jan Kołtun. Podkreślił, że Urząd kładzie nacisk na godne traktowanie kombatantów, przedstawił też projekt wprowadzenia tzw. dodatku kompensacyjnego (socjalnego) oraz krótko omówił wydatki na refundacje ulg kombatanckich zapisane w tegorocznym budżecie Urzędu (wypowiedź min. Kołtuna na te tematy przedstawił w poprzednim numerze „Kombatanta”).

B.M.

Komunikaty

IPN poszukuje świadków

Prokurator Instytutu Pamięci Narodowej – Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie zawiadamia, że prowadzi śledztwo w sprawie zbrodni zabójstwa osiemdziesięciu więźniów narodowości polskiej, rozstrzelanych przez funkcjonariuszy NKWD w końcu czerwca 1941 roku w Buczaczu w byłym województwie tarnopolskim.

Zwracam się z prośbą o składanie pod adresem: IPN – Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie, ul. Lubicz 25, 31-504 Kraków, tel. (0 - nr oper. – 12) 619-78-11, 619-77-55, informacji mogących mieć znaczenie w tym postępowaniu, a w szczególności wskazanie osób, których najbliżsi zostali wówczas zamordowani oraz tych, którzy posiadają wiadomości odnośnie tej zbrodni.

Robert Parys
Prokurator IPN-OKŚZpNP
w Krakowie

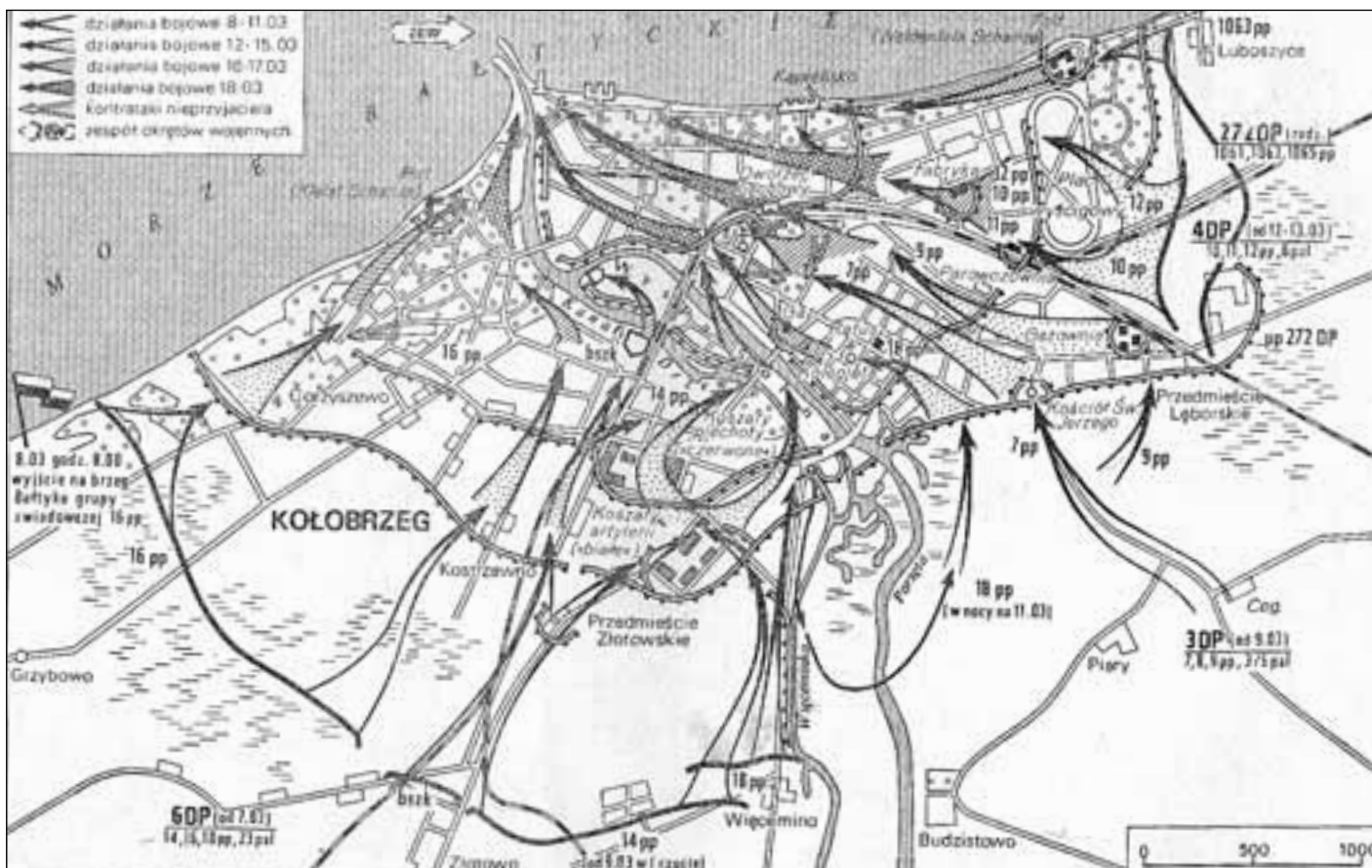
„Na drodze stał Kołobrzeg”

Tytuł ten zapożyczyłem z książki Alojzego Srogi wydanej w 1980 roku. Można byłoby wymienić także kilka innych prac historyków wojskowości (od płk. Emila Jadziaka poczynając) i drukowanych wspomnień, poświęconych walkom 1 Armii WP o zdobycie Kołobrzegu. Nie zamierzam jednak odtwarzać dokładnego przebiegu działań wojskowych w tym rejonie w dniach 8–18 marca 1945, chcę tylko zatrzymać się na niektórych faktach, przemilczeniach i manipulacjach.

Zaskoczenie

Nie ulega wątpliwości, że podobnie jak miało to miejsce na tzw. Wale Pomorskim, także na kierunku kołobrzeskim nie przeprowadzono należytego rozpoznania i nie skorzystano z kilkunastoletnich doświadczeń. A przecież Kołobrzeg zapisał się wyraziście w dawnych wojnach, był zajmowany lub atakowany przez Polaków, Szwedów, Rosjan, Francuzów. Rosjanie powinni pamiętać o aż trzech krwawych oblężeniach w czasie wojny siedmioletniej lat 1756-1763, a Polacy o udziale w nieudanej operacji wojsk napoleońskich w 1807 r. Do legendy „niepokonanej twierdzy Kolberg” nawiązywali obrońcy miasta w marcu 1945 r.

W nocy z 6 na 7 marca 1 Armia WP otrzymała zadanie zdobycia Kołobrzegu, by do 11 marca zorganizować obronę wybrzeża Bałtyku aż do Stepnicy nad Zalewem Szczecińskim. Jednocześnie należało zluźnić oddziały radzieckie, które zaległy na przedpolach niemieckich pozycji obronnych i nie wykazywały większej aktywności. A tymczasem właśnie 7 marca Amerykanie na zachodzie sforsowali Ren i czysty przypadek sprawił, że pierwszym żołnierzem, który przebiegł most w Remagen był sierżant **Aleksander Drabik**. Jego rodzice pochodzili z Polski, więc i on zupełnie dobrze mówił po polsku. Nikt z podkomendnych dzielnego sierżanta nie został ranny, wkrótce nadeszły posiłki i utworzono

Wyzwolenie Kołobrzegu (działania w okresie 8–18 marca 1945)

jakże ważny przyczółek. Sierżant Drabik powiedział korespondentowi z uśmiechem, że ten most o długości 250 jardów wydał mu się długim na 250 mil.

Tymczasem pod Kołobrzegiem 8 marca **Wincenty Pardej** z 18 pułku piechoty zanotował: „Maszerujemy w dość dobrych nastrojach, gdyż według wstępnego rozpoznania Niemcy nie mają zamiaru bronić miasta i wycofują się drogą morską; opanowanie miasta i portu jest kwestią reszty dnia i nadchodzącej nocy”. W rzeczywistości załoga niemiecka liczyła do 14 tys. ludzi dobrze uzbrojonych, z silną artylerią lądową, działami dalekiego zasięgu umieszczonymi na okrętach i pociągiem pancernym na dokładkę. Zawczasu przygotowano starannie trzy pozycje obronne, a wiosenne roztopy uczyniły podmokłą dolinę niedostępną dla czołgów. Tak miasto przekształciło się w twierdzę.

Próba sił

8 marca rano żołnierze 16 pułku piechoty z 6 DP wyszli nad brzeg Bałtyku na zachód od Kołobrzegu. „Staliśmy jak oczarowani”; zadziwiło i wzruszyło ich morze, rzucili na fale biało-czerwoną chorągiewkę. Potem jednak przyszło rozczarowanie, „rozgorzało chyba piekło”, trzeba było podciągnąć posiłki i rozpocząć szturm. Do walki kolejno wchodziły pułki z 6 i 3 DP, a od 12 marca i z 4 DP oraz 4 pułk czołgów. Przeciwnik podjął zawziętą i skuteczną obronę koszar, dworca kolejowego, gazowni, kościoła św. Jerzego, linii kanałów. Zamiast „oczyszczania” miasta z sił niemieckich, Polacy zapoczątkowali ciężkie boje o poszczególne obiekty. **Marcin Duda** z 7 pp zanotował: „Rozpoczęła się zażarta walka o każdą klatkę schodową, o każde piętro, piwnicę, mieszkanie i pokój”. Miasto sprawiało wrażenie opustoszałego, ale wystarczyło podnieść się z ziemi, lub zrobić kilka kroków do przodu, by wywołać gwałtowny ostrzał. Brakowało wody, żołnierze przez kilka dni nie myli się, a jeśli już, to bywało że i zdobyczną wodą kolońską. Szwankował dowóz jedzenia, zwłaszcza w dzień i wówczas bezcennymi okazywały się zapasy kompotów pozostawianych w piwnicach.

W takiej sytuacji łatwo o upadek ducha, co miało miejsce m.in. w 3 batalionie 14 pp. Teraz można było poznać klasę dowódców i te oceny wypadały bardzo różnie, niezależnie od narodowości oraz stażu frontowego. Notabene różnie bywało i wcześniej z relacjami między żołnierzami a dowódcami, zwłaszcza w kompaniach oraz batalionach z liniowymi oficerami radzieckimi. Podczas szturmów zapomniano na ogół o animozjach, gra toczyła się o przeżycie i sukces. Natomiast wciąż słabiej znamy realia po stronie niemieckiej. Jak dalece stosowano tam drastyczne represje wobec słabnących w oporze? Jaką rolę ode-

Wciągnięcie flagi na maszt. Kołobrzeg 1945 r. (zdjęcie ze zb. WIH)

grało pospolite ruszenie – Volkssturm, a jaką grenadierzy francuscy z 33 Dywizji SS-Wafen „Charlemaigne”? Jak zachowywała się ludność cywilna?

Blaski i cienie

Już pierwsze natarcia potwierdziły złe przygotowanie piechurów polskich w zakresie walk w mieście i zrozumiały brak doświadczenia w tym względzie. Szwankowała organizacja walki, koniecznością stało się tworzenie grup szturmowych, podciąganie dział na pierwszą linię, by mogły strzelać ogniem na wprost (tak postąpiono i z haubicami), zwiększenie nasycenia ogniem maszynowym (wykorzystano w tym celu nawet karabiny przeciwlotnicze), precyzyjne współdziałanie z czołgami (część z nich wcześniej ugrzęzła w błocie). W odniesieniu do walk o Kołobrzeg nie powinno się słabszych wyników naszych wojsk usprawiedliwiać – jak to zwykle czynimy – rażącymi brakami w uzbrojeniu i wyposażeniu, choć niezadowolony z postępów polskich oddziałów marszałek **Georgij Żukow** przysłał wsparcie w postaci dywizjonu artylerii raketowej („katiusz”). Może tylko za późno wprowadzono do walki lotnictwo, ale nie sprzyjała temu zrazu pogoda. Nie prze-

szkodzono Niemcom w ściągnięciu posiłkowego batalionu ze Świnoujścia.

W ujęciu statystycznym po stronie polskiej wypadło ponad sto luf na km frontu, wystrzelono przez 10 dni 31,5 tys. pocisków, więc na każdy km² spadło ich łącznie 43 tony. Średnie dzienne tempo zdobywania terenu to 300–400 metrów.

Wszystko, co do tej pory napisałem, nie obciąża samych żołnierzy i młodszych oficerów. Ci walczyli z niezwykłą zawziętością i ofiarnością, czego dowodem są niestety także statystyki strat. W ciągu 10 dni poległo 1013 osób, rany odniosło ponad 2650, a 142 uznano za zaginionych. Nazwiska wybranych bohaterów zostały upamiętnione, ale dziś rzadko się je wspomina. Chyba najwięcej napisano o ppor. **Emilii Gierczak**, znamy nawet zawartość kieszeni jej płaszcza: granaty, zapalki, drewniana cygarniczka, papierosy, pomadka do ust, grzebień i lusterko. „Przewodnik po upamiętnionych miejscach walk i męczeństwa lat wojny 1939–1945” (Warszawa 1988) wymienia w Kołobrzegu 16 tablic, pomników, cmentarzy, w tym także **Wandy Wasilewskiej** i żołnierzy Armii Radzieckiej. Jak jest obecnie?

Zaślubiny z morzem

W opublikowanej w 1966 roku „Wojnie wyzwoleniczej narodu polskiego w latach 1939–1945” znalazły się zdania: „W nocy z 17 na 18 marca wykonano ostatni atak na port. W godzinach porannych Kołobrzeg był wolny”. **Apoloniusz Zawilski** („Polskie fronty 1918-1945”, Warszawa 1997) o tej nocy napisał: „Jednakże w nocy na 18 marca garnizon niemiecki w Kołobrzegu wycofał się na pokłady statków, na brzegu pozostały strażnice tylne jednostek”. Oba opracowania są zgodne, że zwycięsko zakończyła się bitwa o Kołobrzeg.

Trzeba doceniać znaczenie tego faktu i głosić chwałę żołnierza polskiego. Nie może dziwić również fakt dokonania zaraz po ustaniu walk aktu powtórnych zaślubin z Bałtykiem. Niestety, w tym momencie nad rzeczywistymi racjami historycznymi i zrozumiałym prawem zwycięzców do satysfakcji, górę wzięła пропаган-

18 marca 1945 r. celowo zostały przemilczane zaślubiny Rzeczypospolitej z Bałtykiem dokonane przez gen. **Józefa Hallera** 10 lutego 1920 r. Nie chciano odwołać się do tamtej „burżuazyjnej” tradycji i powiedzieć o drugim

powrocie Polski nad Bałtyk. Tym razem wybór padł na kpr. **Franciszka Niewidziajło** (fot. poniżej), on to z godnością rzucił pierścień w morze (Włodzimierz T. Kowalski napisał, że własną obrączkę). Pochyliły się sztandary bojowe, w ich płyty wsiąkła woda morską. Uroczystość powtarzano potem w poszczególnych pułkach.

Upolitycznienie zwycięstwa

Z perspektywy minionego czasu lepiej widać wysiłki ówczesnych propagandzistów i te trzeba oddzielić od czynu zbrojnego polskiego żołnierza.

Wygłaszane wówczas teksty nieco różnią się od siebie, podobnie jak i wersje przemówienia płk. **Piotra Jaroszewicza** („Stańcie na odwiecznie polskiej ziemi”). Dowództwo 1 Armii WP wydało rozkaz, w którym znalazły się słowa z manifestów partyjnych: „Dzięki słusznej polityce demokracji, dzięki sojuszowi ze Związkiem Radzieckim, dzięki temu, że robotnik, chłop i pracujący inteligent stali się naprawdę gospodarzami we własnym kraju, odwróciłyśmy kartę historii ku lepszej, szczęśliwszej przyszłości”. Z kolei żołnierze i kadra jednego z pułków złożyła ślubowanie, że będą kroczyć drogą, którą ich „wola demokracji polskiej wyrażona przez Krajową Radę Narodową i Rząd Tymczasowy przywiodła nad Bałtyk”. A wodę z Bałtyku powieziono w darze **Bolesławowi Bierutowi**. W gazecie „Zwycięzimy” **Józef Prutkowski** opublikował wiersz zaczynający się od zwrotki:

„Bałtyk słucha pieśni polskich pułków,
Wytęsknionych synów wita morze polskie
Dlatego, bo pomógł nam marszałek Żukow,
Dlatego, że przy nas walczył Rokossowski”.

W Moskwie zaś ukazał się rozkaz podpisany przez **Józefa Stalina**, zwany potem polskim, bo w całości poświęcony walkom 1 Armii. Dla upamiętnienia zdobycia Kołobrzegu w stolicy ZSRR oddano 12 salw ze 124 dział. W końcowej jednak części rozkazu znalazło się dziwne zdanie: „Wieczna chwała bohaterom poległym w walkach za wolność i niepodległość naszej Ojczyzny”. Naszej, zatem czyjej?

* * *

Dobrze, że odbyły się uroczystości w Kołobrzegu w marcu br. Trzeba też należycie przygotować się do obchodów 60 rocznicy tej wiktorii. Należy jednak i uzupełnić historię bitwy, wydać nowe publikacje z uwzględnieniem zarówno wcześniej niedostępnych źródeł, jak i pomijanych relacji. W tym względzie potrzebna jest łączność badaczy z żyjącymi uczestnikami walk.

Adam DOBRONSKI

General Emil Fieldorf „Nil” patronem Muzeum Armii Krajowej w Krakowie

22 lutego 2002 roku w 49. rocznicę egzekucji gen. Emila Fieldorfa „Nila” odbyła się uroczystość nadania jego imienia Muzeum Armii Krajowej w Krakowie.

Uroczystość odbyła się w Urzędzie Miasta Krakowa. Prowadził ją prezydent Krakowa prof. **Andrzej Gołaś**.

Wśród zaproszonych gości byli między innymi: ks. kardynał **Franciszek Macharski**, córka gen. Fieldorfa **Maria Fieldorf-Czarska**, b. prezydent RP na Uchodźstwie **Ryszard Kaczorowski**, prezes Instytutu Pamięci Narodowej prof. **Leon Kieres**, profesorowie **Lech Kaczyński** i **Adam Strzembosz**, sekretarz generalny Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa **Andrzej Przewoźnik** oraz licznie zgromadzeni kombatancki.

Rada Muzeum AK w specjalnie wydanej uchwale uzasadniła wniosek o nadanie Muzeum imienia Generała Emila Fieldorfa „Nila” między innymi faktem, że był on urodzony w Krakowie i mieszkał niedaleko dzisiejszego muzeum. Następnie przedstawiono jego zasługi i dokonania: był żołnierzem Związku Strzeleckiego i Legionów Polskich, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., następnie służył w VI Oddziale Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie. W 1942 r. zrzucano go do Kraju. Początkowo był Komendantem Obszaru II (Białystok) AK, a od jesieni 1943 r. Komendantem Kierownictwa Dywersji – „Kedywu”. W okresie luty-lipiec 1944 r. był Komendantem Organizacji „NIE” (Niepodległość). Po Powstaniu Warszawskim zdołał uniknąć niewoli. Mianowany na stopień generała brygady został Zastępcą Komendanta Głównego AK. 7 marca 1945 roku aresztowało go NKWD i nie rozpoznanego zesłało na Syberię. Wrócił w listopadzie 1947 r. W 1949 r. jako Fieldorf został are-

szutowany przez UB (nakaz wydała ppłk **Helena Wolińska** z Naczelnej Prokuratury Wojskowej). Po długotrwałym śledztwie połączonym z torturami 16 kwietnia 1952 r. Sąd Wojskowy skazał go na karę śmierci. Wyrok wykonano 24 lutego 1953 r. w więzieniu mokotowskim. Miejsce pochowania ciała nie jest znane do tej pory.

Po krótkiej modlitwie odprawionej przez ks. kardynała Franciszka Macharskiego prezydent Krakowa i marszałek województwa przekazał przedstawicielom Muzeum akt nadania imienia gen. Emila Fieldorfa „Nila”.

Odczytano również apel do społeczeństwa i władz od Fundacji Muzeum Historii Armii Krajowej. W apelu tym żołnierze AK, członkowie Fundacji przypomnieli bohaterstwo gen. Fieldorfa i jego męczeńską śmierć oraz apelowali do władz kościelnych, wojskowych, administracji państwowej, władz wyższych uczelni i szkolnych oraz organizacji kombatanckich o powrót do ideałów „Bóg, Honor, Ojczyzna”, które były fundamentem utworzenia i działalności Armii Krajowej i powstania Muzeum AK. Apelowali też do władz o ponowne wystąpienie do rządu Wielkiej Brytanii o ekstradycję przebywającej tam Heleny Wolińskiej-Brus i ukaranie innych dyspozycyjnych sędziów i prokuratorów z okresu stalinowskiego.

Następnie Maria Fieldorf-Czarska odsłoniła portret Ojca namalowany dla Muzeum przez **Jana Chrzęszcza**. Po odśpiewaniu hym-

nu Armii Krajowej i wysłuchaniu recytacji poezji patriotycznej zabrali głos zaproszeni goście. Po części oficjalnej w kolegiacie Św. Anny została odprawiona msza święta w intencji śp. Emila Fieldorfa wielkiego Polaka i krakowianina.

Muzeum Armii Krajowej, któremu nadano imię gen. Fieldorfa powstawało przez prawie dziesięć lat. Po 1989 roku na apel kpt. **Jerzego Wesołowskiego** ówczesnego przewodniczącego Krakowskiego Oddziału ŚZZAK żołnierze AK zgromadzili pamiątki i dokumenty z lat II wojny światowej. W 1990 roku z zebranych eksponatów urządzono w salach pałacu Mańkowskich wystawę „Nasza droga do Niepodległości”. Po reprivatyzacji pałacu zbiory przeniesiono na ul. Bosacką 13. Pieczę nad nimi objęła Fundacja Muzeum Historii AK.

Obecnie można tam obejrzeć wystawę „Pamiątki powstań narodowych z kolekcji **Mariana Barbača**”. Znajdują się tam między innymi bilety skarbowe z Insurekcji Kościuszkowskiej, odznaczenia i monety z czasów Powstania Listopadowego i Styczniowego, medali patriotyczne, biżuteria żałobna. Wystawa będzie otwarta do końca kwietnia br.

Agnieszka SOŁTAN

Kalendarium kombatanckie

- 27 stycznia – **Niemcy**, w miejscowości Neustrelitz, leżącej w pobliżu byłego obozu koncentracyjnego Ravensbrück miała miejsce uroczystość z okazji dnia pamięci ofiar nazizmu. Przygotowali ją uczniowie miejscowej szkoły przy wsparciu merytorycznym dyrektora miejsca pamięci w b. obozie Ravensbrück. Po części artystycznej na terenie obozu złożono kwiaty i oddano hołd pomordowanym. W uroczystości wzięło udział około 300 osób m.in. były więźniarki obozu, przedstawiciele miejscowych władz, Centralnej Rady Żydów w Niemczech oraz Konsul Generalny Izraela i przedstawiciel Konsulatu Generalnego RP.
- 27 stycznia – **Oświęcim**, na terenie KL Auschwitz-Birkenau w 57. rocznicę wyzwolenia obozu oddano hołd pomordowanym. Pod Ścianą Śmierci, przy ruinach komory gazowej i krematorium zgromadziło się około 200 osób: byli więźniowie, rodziny ofiar, przedstawiciele rządu, placówek dyplomatycznych oraz polska i niemiecka młodzież. Obóz wyzwolili żołnierze 60. Armii I Frontu Ukraińskiego.
- 27 stycznia – **Niemcy**, w ramach obchodów Dnia Pamięci Ofiar Nazizmu przedstawiciele władz Brandenburgii złożyli kwiaty przed pomnikiem ofiar w b. obozie koncentracyjnym Sachsenhausen pod Berlinem.
- 28 stycznia – **Warszawa**, na Zamku Królewskim odbyła się promocja *Księgi Sybiraków*, wydawnictwa które dokumentuje 12-letnią działalność Związku Sybiraków.
- 29 stycznia – **Warszawa**, w Muzeum Wojska Polskiego miało miejsce spotkanie promocyjne dotyczące trzech książek: *Na tropach wrześniowych sztandarów* Kazimierza Satora oraz VI i VII tomu wspomnień *Moje wojenne dzieciństwo*. Spotkanie zorganizowały: Fundacja Moje Wojenne Dzieciństwo, Związek Kombatanów RP i Byłych Więźniów Politycznych Warszawa Śródmieście i Dzielnica Śródmieście Gminy Warszawa-Centrum.
- 2 lutego – **Dębica**, w 58. rocznicę zbrodni dokonanej przez okupanta niemieckiego na 54 Polakach – zakładnikach aresztowanych w odwecie za akcję dywersyjną – członkowie Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, kombataneci, poseł na Sejm RP Edward Brzostowski oraz przedstawiciele władz samorządowych, po koncelebrowanej mszy św. odprawionej przez kapelana AK ks. prałata Stanisława Fiołka udali się wraz z pocztami sztandarowymi przed Pomnik ofiar hitlerowskiej kaźni z 1944 r. Tam złożyli wieńce i zapalili znicze oraz wspólnie z duchowieństwem modlili się za poległych. Kompania Honorowa Strzelców Podhalańskich wygłosiła Apel Poległych.
- 2 lutego – **Jędrzejów**, z okazji 58. rocznicy odbicia pięciu żołnierzy Armii Krajowej z budynku Gestapo przez oddział „Balleta” pod dowództwem majora Stefana Gądzio „Kos” odbyła się uroczystość upamiętniająca tę akcję. Po mszy św. w klasztorze OO. Cystersów uczestnicy złożyli kwiaty przed tablicą pamiątkową. Uroczystości zorganizowało Koło Jędrzejów Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.
- 2 lutego – **Ośno Lubuskie**, z okazji 57. rocznicy wyzwolenia miasta w sali narad Ratusza Miejskiego odbyło się okolicznościowe spotkanie, po którym delegacje kombatanów i władz miasta złożyły wieńce przed pomnikiem poświęconym poległym żołnierzom 1 i 2 Armii WP. W ten sposób tradycyjnie mieszkańcy Ośna upamiętniają kolejne rocznice wkroczenia do miasta żołnierzy z 1 i 2 Armii Wojska Polskiego. W tym roku uroczystości były połączone z obchodami 750-lecia powstania miasta.
- 3 lutego – **Warszawa**, w kościele Św. Wacława miała miejsce uroczystość z okazji 70-lecia kapłaństwa ks. prałata Wacława Karłowicza. Ksiądz Karłowicz w czasie wojny organizował tajne nauczanie i działał w ZWZ-AK, niósł posługę kapłańską powstańcom warszawskim, a także stworzył jedno z pierwszych pism powstańczych. Po wojnie aktywnie działał w obronie Olszynki Grochowskiej oraz przy tworzeniu Dolinki Katyńskiej. Na jubileuszowej mszy św. obecni byli przedstawiciele duchowieństwa oraz władz lokalnych i państwowych. Nie zabrakło również pocztów sztandarowych środowisk kombatanckich Armii Krajowej i Rodzin Katyńskich.
- 5 lutego – **Radomsko**, w Muzeum Regionalnym otwarto wystawę pod tytułem „Żołnierze «Warszyca»”.
- 8 lutego – **Warszawa**, z okazji wydania książki Izabelli i Stanisława Maliszewskich *Śródmieście Południowe z serii Warszawskie Termopile 1944* w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy odbyło się spotkanie promocyjne.
- 10 lutego – **Warszawa**, w 62. rocznicę pierwszej masowej wywózki Polaków z Kresów Wschodnich na Syberię w kościele Opatrzności Bożej odbyła się uroczysta msza św. w intencji Sybiraków. Zapraszał na nią Zarząd Koła Związku Sybiraków i Klub Wnuków Sybiraków Warszawa Ochota.
- 12 lutego – **Walcz**, w 57. rocznicę wyzwolenia miasta zorganizowano uroczystości w hołdzie poległym za wolność Ojczyzny. Organizatorzy – burmistrz i Rada Miasta chcieli też wyrazić szacunek wszy-

Odznaczenia z Powstania Warszawskiego

1 marca br. w Departamencie Wojskowym Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych odbyła się kolejna uroczystość wręczenia odznaczeń wojennych nadanych w czasie Powstania Warszawskiego.

Uroczystość rozpoczęło wręczenie panu **Maciejowi Janaszкови** Krzyża Srebrnego Orderu Wojennego Virtuti Militari, którym zastał odznaczony jego ojciec, ppłk **Wacław Piotr Janaszek**, szef sztabu i zastępca dowódcy Zgrupowania „Radosław” zamordowany w szpitalu powstańczym przy ul. Drewnianej 8.

Płk Jerzy Kozłowski wręcza Krzyż Virtuti Militari panu Maciejowi Janaszкови.
Z tyłu stoi por. Bronisław Sieniawski

Moment dekoracji por. Bronisława Sieniawskiego Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami

Następnie płk **Jerzy Kozłowski**, dyrektor Departamentu Wojskowego, udekorował por. Armii Krajowej **Bronisława Sieniawskiego**, oficera Zgrupowania „Baza Lotnicza Łużyce” Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami.

M.S.

Fot. F. Dąbkowska

Kalendarium kombatanckie (dokończenie)

stkim kombatantom. Uroczystości rozpoczęła msza Św. w kościele św. Mikołaja, a następnie zgromadzeni złożyli kwiaty i wieńce na Cmentarzu Wojennym. Później w Klubie Garnizonowym nastąpiło uroczyste wręczenie kombatantom Patentów Weterana.

- 13 lutego – **Warszawa**, z inicjatywy zespołów historycznych Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej we współpracy z Instytutem Pamięi Narodowej – Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, powstał Klub Historyczny im. gen. Stefana Roweckiego – „Grotą”. Na inauguracyjnym spotkaniu, które odbyło się w siedzibie IPN, oprócz członków ŚZŻAK byli przedstawiciele licznych stowarzyszeń kombatanckich m.in Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych, Ogólnopolskiego Związku Żołnierzy Batalionów Chłopskich, Związku Powstańców Warszawskich, Związku Sybiraków, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Kraju. Klub będzie miał charakter otwarty, a w spotkaniach, które będą odbywać się raz w miesiącu, mogą uczestniczyć wszyscy kombatanci niezależnie od przynależności organizacyjnej i poglądów.
- 13 lutego – **Warszawa**, w Muzeum Kolekcji im. Jana Pawła II Fundacji Carroll-Porczyńskich odbyła się uroczysta promocja *Księgi Pamięci Kadetów II Rzeczypospolitej*.

Alumnat

Alumnatami nazywano w dawnej Polsce zakłady, w których uczniowie otrzymywali bezpłatnie stół (wyżywienie), łóżko (mieszkanie) i naukę. Fundatorami byli z reguły biskupi, więc z alumnatów często droga prowadziła do stanu duchownego. Nazwa ta przeszła jednak i na przytułki dla inwalidów wojennych. Pierwsze dwa powstały z woli Stefana Batorego w Warszawie (szybko przekształcono go w arsenał) i Trechtymirowie

na Ukrainie. Trzeci z kolei ulokowano w Tykocinie nad Narwią za sprawą marszałka nadwornego litewskiego Krzysztofa Wiesiołowskiego. Tę inwestycję wsparł Sejm w 1633 roku. W alumnacie tykocińskim znalazło się dwunastu „dobrze w ojczyźnie zasłużonych katolików, szlachećnie urodzonych, skaleczonych w bitwie za Rzeczypospolitą albo przez starość osłabionych”. Kilka lat później listę alumnatów wojskowych uzupełnił obiekt we Lwowie. Tylko jednak ten w Tykocinie ostał się do końca XVIII

wieku. Szlachećny zamysł został podtrzymany także w czasach zaborowych, o czym świadczy zapis Zygmunta Glogera w jego „Encyklopedii staropolskiej“ z początku XX wieku: „Gmach ten istnieje dotąd, mieszcząc w sobie zwykle 16-tu inwalidów, otrzymujących mieszkanie, opał i po 200 złp. rocznej pensji. Jest to jeden ze starszych w Europie przytułków dla zasłużonych żołnierzy”. W dwudziestolecie międzywojennym żołnierzy zastąpili biedni mieszkańcy.

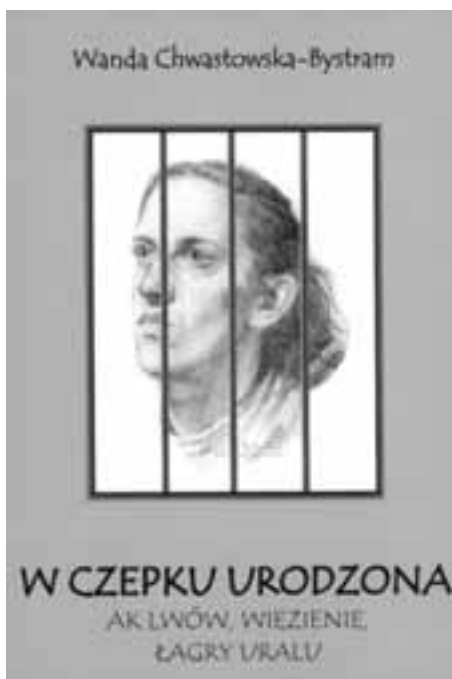
Gmach alumnatu w Tykocinie przetrwał do dziś, co widać na załączonym zdjęciu, ale nie służy już inwalidom i weteranom. Zachował natomiast swój zabytkowy charakter i jest godzien odwiedzenia, zwłaszcza że miasteczko bywa nazywane podlaską perłą baroku, słynie z Muzeum Żydowskiego w synagodze z 1642 roku, ruin zamku opisanego w „Pociepie”, bogato wyposażonego kościoła Św. Trójcy, pomnika Stefana Czarnieckiego z lat 70. XVIII wieku i pomnika Orła Białego. Mało kto w Polsce wie, że właśnie w Tykocinie król August II ustanowił w 1705 roku Order Orła Białego.

Alumnat w Tykocinie

Biblioteka kombatanta

Warto przeczytać

Z dofinansowaniem Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych ukazały się wspomnienia pani Wandy Chwastowskiej-Bystram: *W czepku urodzona. AK Lwów, więzienie, łagry Uralu*.

Autorka poddana została przez enakwudzistów ciężkiemu śledztwu w więzieniu lwowskim. Główny nurt badań toczył się w złym kierunku. Z niezrozumiałego dla mnie powodu, stale zadawano mi to samo pytanie – Kto u was pracował na kolei? Natomiast ja – zgodnie z prawdą – odpowiadałam – Nie wiem.

W końcu śledczy kazał tłumaczcze odczytać powiadomienie znalezione u mnie w schowku pod podłogą. Okazało się, że zaszło nieporozumienie, wynikłe z błędnej interpretacji pisma, co spowodowało, że całe dochodzenie zostało skierowane na złe tory. W tekście znalazły się słowa: «Przesyłamy akumulatory, z kolei prześlemy...». Rzecz prosta, zwrot «z kolei»

odnosił się do następnej przesyłki i nie miał nic wspólnego z kolejnictwem. Zrozumiałam ich pomyłkę. Tyle godzin, tyle nocy zmarnowali daremnie. Poczulałam dziwną satysfakcję i przyjąłam ją jako rekompensatę za mój ból i cierpienie. Nie wytłumaczyłam im, w czym tkwi błąd, tylko roześmiałam się, a gdy spojrzałam na te oghupiałe, a zarazem wściekłe, niczego nie rozumiejące twarze swoich oprawców, wybuchłam wprost histerycznym śmiechem. Łzy popłynęły mi z oczu, nie zdołałam ich powstrzymać. Płacząc, śmiałam się, w końcu zemdlałam. Wzięli to za atak szału. W rezultacie znalazłam się w izbie chorych, pod czułą opieką sanitariusza.

Gorąco polecam te bardzo interesujące i dobrze napisane wspomnienia, wydane staraniem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Okręg Poleski.

Minęła rocznica

Kończyła się Bitwa Niemeńska, a los Wileńszczyzny pozostawał niepewnym. Z woli Józefa Piłsudskiego gen. Lucjan Żeligowski „zbuntował się” i 8 października 1920 roku wyruszył na Wilno. Już następnego dnia miejscowi Polacy owacyjnie powitali generała i jego żołnierzy. W Warszawie obawiano się jednak ostrych reakcji Ententy, więc gen. Żeligowski ogłosił powstanie odrębnego państwa – Litwy Środkowej. Objęła ona powiaty: oszmiański, święciański i wileński oraz trzy gminy z pow. trockiego. Razem ponad 45 tys. km² zamieszkałych w 68% przez Polaków, a w 18% przez Litwinów.

Czas biegł, narastał chaos, pogarszała się sytuacja ekonomiczna Litwy Środkowej. Na 8 stycznia 1922 r., wyznaczono wybory do Sejmu, w których zwyciężył Polski Centralny Komitet Wyborczy, który już 20 lutego podjął niemal jednogłośnie uchwałę o połączeniu Litwy Środkowej z Rzeczpospolitą. Sejm Ustawodawczy RP przed osiemdziesięciu laty – 24 marca 1922 r. – wezwał rząd,

ВОСИП ПИЛСУДСКИЙ
командующий войсками Начальник Польской Рагубины

Na prezentowanej podobiznie Józefa Piłsudskiego jest krótki podpis w języku białoruskim. W tym samym języku wydawcy podali obszerniejszy tekst na odwrocie pocztówki. Podają go w tłumaczeniu: „Wielki «błagorodnyj» bojownik o wolność. Pod jego przywództwem wojsko zajęło tutejszy białoruski kraj i niesie białoruskiemu narodowi wolność od ucisku bolszewików w myśl starej zasady: Wolni z wolnymi, równi z równymi”.

Pocztówkę podarował mi Marian Jarmakowicz z Lipska nad Biebrzą. Otrzymał ją od ojca, który przyniósł ją do domu z Grodna, chyba w 1919 roku. Niestety, naoryginale nie ma wydawcy, daty ani innych danych o okolicznościach jej powstania.

aby niezwłocznie objął sprawowanie władzy państwowej w Ziemi Wileńskiej”. Gen. Lucjan Żeligowski zapisał we wspomnieniach: „Już wszystko skończone... Polska obejmuje władzę w Wilnie. Odchodzę z uczuciem

największego zadowolenia. Teraz nie chcę brać się za żadną wielką pracę. Chcę sadzić kartofle w Andrzejewie i nic więcej. Dla Litwinów był to początek okupacji polskiej i taką opinię można jeszcze usłyszeć.

Na stronach 22 i 23 materiały z teki redakcyjnej „Kombatanta”

REDAKCJA: 00-926 Warszawa, ul. Wspólna 2/4
REDAGUJE ZESPÓŁ: **Bożena Materska** (red. nacz),
Faustyna Dąbkowska, stała współpraca **prof. Adam Dobroński**

PRENUMERATA I KOLPORTAŻ: **Barbara Misztal** (661 87 45)

WYDAWCA: **Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych**

ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa, tel. redakcji 661 87 05, tel. centr. 661 81 11, tel. informacji 661 81 29, 661 87 40

Adres internetowy: <http://www.kprm.gov.pl/UDSKIOR/>

Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania zmian i skrótów w nadsyłanych materiałach. Materiały powinny być czytelne, podpisane pełnym imieniem i nazwiskiem autora oraz zawierać jego prywatny adres, ewentualnie telefon. Artykułów nie zamówionych redakcja nie zwraca.

Od stycznia 2002 r. egzemplarz „Kombatanta” nadal będzie kosztował 2,00 zł, a cena prenumeraty rocznej wraz z kosztem wysyłki w 2002 r. – 24 zł. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę pocztą lotniczą wynosi rocznie równowartość 24 dolarów USA (mogą być czeki). Wpłaty prosimy kierować na konto Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych: **NBP Oddział Okręgowy Warszawa nr 03101010005047223100000 z dopiskiem „Kombatant”**. Na blankiecie należy podać liczbę zamawianych egzemplarzy oraz dokładny i czytelny adres. Rubryka „Poszukujemy” bezpłatna. Nakład 4500 egz.

Cena 2,00 zł

Pamiętki po generale Sikorskim

Kserokopie korespondencji gen. Władysława Sikorskiego z Ignacym Paderewskim, Wojciechem Korfantym i Wincentym Witosem, brudnopis listu do marszałka Sejmu Macieja Rataja oraz zespół kilkudziesięciu fotogramów z okresu II wojny światowej – to tylko niektóre z dokumentów eksponowanych na otwartej 4 marca br. w siedzibie Centralnej Biblioteki Wojskowej wystawie „Generał Władysław Sikorski”. Łącznie pokazano na niej ponad tysiąc różnego rodzaju eksponatów: pamiątek osobistych, książek, listów, afiszy, karykatur i zdjęć. Na wystawie można na przykład obejrzyć mundury generała, jego szablę i ostrogi, a także dokumenty oso-

biste przekazane 16 stycznia br. przez prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina prezydentowi Aleksandrowi Kwaśniewskiemu.

Wystawę zorganizowały Centralna Biblioteka Wojskowa, Centralne Archiwum Wojskowe oraz Muzeum Wojska Polskiego. W uroczystości jej otwarcia wzięli udział kombatancki – żołnierze Wojska Polskiego, Polskiego Państwa Podziemnego i Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Ministerstwo Obrony Narodowej reprezentował wiceminister Piotr Urbankowski, który dokonał otwarcia wystawy, a Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych – jego kierownik Jan Turski.

Na uroczystość przybyła również grupa uczniów z warszawskiego liceum ogólnokształcącego, wchodzącego do Zespołu Szkół nr 16 im. gen. Władysława Sikorskiego.

Osobne miejsce na wystawie poświęcono fotogramom z uroczystości odsłonięcia londyńskiego pomnika gen. Sikorskiego w 2000 roku oraz prezentacji Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, który zgromadził ogromną dokumentację dotyczącą najnowszych dziejów narodu polskiego.

B.M.

Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie. Od lewej stoją: prezes Instytutu rtm. Ryszard Dembiński, kierownik Urzędu Jan Turski, wiceprezes Instytutu Aleksander Szkuta oraz red. Juliusz L. Englert. Szerzej o pobycie ministra Turskiego w Londynie na str. 9.

Fot. B. Materska

Występ jednego z uczniów liceum.

Fot. Juliusz L. Englert